

Dr. Serdar GÜLENER

**TÜRKİYE'DE
ANAYASA YARGISININ
DEMOKRATİK
MEŞRULUĞU**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XVII
TABLOLAR LİSTESİ	XIX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XXIII
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

SINIRLI İKTİDAR ARAYIŞI: ANAYASACILIĞIN GELİŞİMİ VE ARAÇLARI

1.1. Egemenlik-Özgürlük Karşıtlığı	15
1.1.1. Klasik Egemenlik Anlayışı	17
1.1.2. Klasik Egemenlik Anlayışında Bir Kırılma: “Egemen” Olarak Halk.....	22
1.2. Anayasacılık Düşüncesinin Gelişimi	25
1.2.1. Antik Dönem Düşüncesi’nde Sınırlı İktidar Arayışları.....	30
1.2.1.1. Sokrates	32
1.2.1.2. Platon (Eflatun).....	33
1.2.1.3. Aristoteles	36

1.2.1.4. Stoa Düşüncesi.....	41
1.2.2. Roma Siyasal Düşüncesi'nde Sınırlı İktidar Arayışları	45
1.2.2.1. Roma Hukuku (Lex-Republica) ve Sınırlı İktidar İlişkisi	49
1.2.2.2. Polybios: Cumhuriyet'in Anayasal Çerçevesi.....	53
1.2.2.3. Çiçero: Cumhuriyet'i Kurtarma Çabası...56	
1.2.3. Ortaçağ'da Sınırlı İktidar Arayışları	59
1.2.3.1. Feodalite ve Yerel İktidar İlişkilerinin Sınırlı İktidar Arayışlarına Etkisi	60
1.2.3.2. Hıristiyan Teolojisi ve Sınırlı İktidar İlişkisi	63
1.2.3.2.1. Salisburyli John ve Tirana Karşı Direnme Hakkı	65
1.2.3.2.2. Thomas Aquinas (Aquinum'lu Thomas) ve Karma Yönetim Düşüncesinin Dirilişi	67
1.2.3.2.3. Padua'lı Marsilio ve Seküler Yasa Fikri	70
1.2.4. Modern Dönemde Sınırlı İktidar Düşüncesi ve Anayasacılık Hareketleri'nin Doğuşu	73
1.2.4.1. Konsül Hareketi ve Protestan Reformu (Reform Hareketi)	74
1.2.4.2. Parlamento (Karma Monarşi) Düşüncesinin Gelişimi	82
1.2.4.3. John Locke ve Anayasacılığın Liberal Temelleri	84
1.2.4.4. On Sekizinci Yüzyıl Amerikan ve Fransız Devrimleri'nin Anayasacılık Düşüncesi'ne Yansımaları.....	90
1.3. Anayasacılığın Araçları.....	99
1.3.1. Kuvvetler Ayrılığı.....	99

1.3.1.1. Antik Yunan ve Roma Düşüncesi'nde Kuvvetler Ayrılığı	101
1.3.1.2. Ortaçağ Düşüncesi'nde Kuvvetler Ayrılığı.....	102
1.3.1.3. Modern Dönem Düşüncesi'nde Kuvvetler Ayrılığı	103
1.3.1.3.1. Amerika Birleşik Devletleri Deneyimi	105
1.3.1.3.2. Fransız Deneyimi	106
1.3.2. Federalizm	108
1.3.3. Hukuk Devleti	109
1.3.4. Anayasanın Üstünlüğü İlkesi.....	114
1.4. Genel Değerlendirme.....	116

İkinci Bölüm

BİR ANAYASACILIK ARACI OLARAK ANAYASA YARGISININ DEMOKRATİK MEŞRULUĞUNA İLİŞKİN YAKIN DÖNEM TARTIŞMALAR

2.1. Anayasaya Uygunluk Denetimi	119
2.1.1. Siyasi Denetim	121
2.1.2. Yargısal Denetim.....	126
2.2. Hukuksal ve Sosyo-Politik Bir Kavram Olarak “Meşruluk”	134
2.2.1. Anayasa Yargısının Hukuki Meşruluğu	142
2.2.2. Anayasa Yargısının Demokratik Meşruluğu (Sorunu) ve İki Ana Eksen: Ronald Dworkin ve Jeremy Waldron	144

2.2.2.1. Anayasa Yargısını Demokrasi ile Uyumlu Gören Sonuç Odaklı Yaklaşım: Ronald Dworkin ve Haklar Tezi	154
2.2.2.1.1. Ronald Dworkin Düşüncesi'nde "Hukuk" Kavramı.....	155
2.2.2.1.2. Ronald Dworkin Düşüncesi'nde "Hak" Kavramı.....	161
2.2.2.1.3. Zor Davaların Bir Türü Olarak Anayasal Davalar: "Herkül" Ütopyası	164
2.2.2.1.4. Anayasal Davalarda Bir Yorum Yöntemi Olarak Ahlâki Okuma.....	172
2.2.2.1.5. Ronald Dworkin Düşüncesi'nde "Hukuk Devleti"	174
2.2.2.2. Anayasa Yargısının Demokrasi ile Uyumlu Olmadığını Savunan Süreç Odaklı Yaklaşım: Jeremy Waldron ve Katılma Hakkı.....	180
2.2.2.2.1. Demokrasi ve Katılma Hakkı..	181
2.2.2.2.2. Demokratik Olmayan Bir Süreç Olarak Anayasa Yargısı	183
2.3. Genel Değerlendirme	189

Üçüncü Bölüm

TÜRKİYE'DE ANAYASA YARGISININ DOĞUŞU VE DEMOKRATİK MEŞRULUĞUNA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

3.1. Açıklayıcı Bir Çerçeve Denemesi: Hegemonya Kavramı	191
---	-----

3.2. Hegemonyanın Korunması Tezi ve Türk Anayasa Mahkemesi.....	200
3.3. Hegemonyanın Korunmasının Sürdürülebilirliği: Türk Siyaseti'nde Merkez-Çevre İlişkileri	203
3.3.1. Sosyolojik Anlamıyla Merkez-Çevre İlişkisi	205
3.3.2. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne Merkez-Çevre İlişkisinin Seyri	207
3.3.3. 1924 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) ve Merkez-Çevre İlişkisine Etkileri	210
3.3.3.1. Tek Parti Dönemi'nde Merkez-Çevre İlişkileri.....	214
3.3.3.2. Değişen Merkez-Çevre İlişkileri: Çok Partili Hayata Geçiş	225
3.3.3.3. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi ve 1961 Anayasası'nın Hazırlanışı.....	233
3.4. Merkezin Yeniden Yapılandırılması ve 1961 Anayasası	240
3.5. Türk Anayasa Mahkemesi'nin Demokratik Meşruluk Sorununun Temel Kodları	246
3.5.1. Merkezin Koruyuculuğunun Başlangıcı: 1961 Anayasası'nın Anayasallık Denetimi Kurgusu.....	247
3.5.2. Merkezin Vesayetinin Güçlendirilmesi: 1982 Anayasası ve Anayasa Mahkemesi	253
3.5.3. “Yargısal Aktivizm” ve “Yargısal Kendi Kendini Sınırlandırma” Kavramları Çerçevesinde Türk Anayasa Mahkemesi.....	260
3.6. “İdeolojik Anayasa” Perspektifinden Anayasaların Başlangıç İlkeleri ve Dünya Anayasalarından Bazı Örnekler	266
3.7. Merkezi Değerler Sisteminin Anayasadaki Yansıması: Ölçü (Referans) Norm Olarak Başlangıç İlkeleri	273
3.7.1. Merkezi Değerlerle Çizilmiş Sınırlar İçinde Çoğulculuk: “Militer Demokrasi”	276

3.7.2. Türk Anayasa Mahkemesi'nin 1961 Anayasası'nda Başlangıç İlkelerine İlişkin Yaklaşımı	278
3.7.3. Türk Anayasa Mahkemesi'nin 1982 Anayasası'nda Başlangıç İlkelerine İlişkin Yaklaşımı	283
3.8. Türk Anayasa Mahkemesi'nde Demokratik Meşruluk Arayışları	287
3.9. Genel Değerlendirme	309

Dördüncü Bölüm

TBMM ÜYELERİNİN TÜRK ANAYASA MAHKEMESİ'NE İLİŞKİN ALGILAMALARI

4.1. Araştırmanın Amacı	311
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	312
4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	312
4.4. Araştırmanın Yöntemi	313
4.5. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	313
4.6. Araştırmanın Bulguları	313
4.6.1. Kişisel Özellikler	314
4.6.1.1. Cinsiyet	314
4.6.1.2. Yaş	315
4.6.1.3. Eğitim Durumu	315
4.6.1.4. Mezun Olunan Bölüm/Program	316
4.6.1.5. Siyasal Eğilim	317
4.6.1.6. Mensubu Olunan Siyasi Parti	318
4.6.1.7. Milletvekili Olmadan Önce Yapılan Meslekler	320
4.6.2. Milletvekillerinin "Demokrasi"ye İlişkin Algılamaları	320

4.6.3. Milletvekillerinin “Anayasallık Denetimi”ne İlişkin Algılamaları.....	323
4.6.4. Milletvekillerinin “Türk Anayasa Mahkemesi’nin Demokratik Meşruluk Sorunu”na İlişkin Algılamaları	326
4.6.5. Milletvekillerinin “Türk Anayasa Mahkemesi’nin Yeniden Yapılandırılması”na İlişkin Algılamaları.....	330
4.7. Genel Değerlendirme.....	333
SONUÇ VE ÖNERİLER	355
KAYNAKÇA	365
EKLER.....	419

